

PRESBITER

„Akiben pedig nincs
a Krisztus Lelke,
az nem az övé”
(Róma 8,9)

A MAGYAR REFORMÁTUS PRESBITERI SZÖVETSÉG LAPJA

XII. évfolyam 3. szám

BUDAPEST

2003. május-június

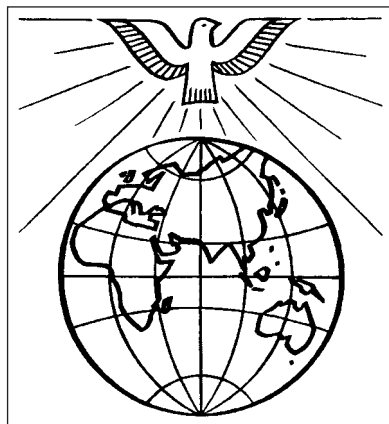
Az Ige körül
(2. oldal)

Emlékezetes
presbiterek
(7. oldal)

Horvátországi
presbiterek
(11. oldal)

Mitől lelki a lelki ember?

1. Attól, hogy számára a Lélek gondolata élet és békeség (Róm 8,6).
2. Attól, hogy a Lélek szerint él és jár (Gal 5,25).
3. Attól, hogy termi a Lélek gyümölcsseit: szeretetet, örömet, békeséget, hosszútűrést, szivességet, jóságot, hűséget, szelídséget, mértékletességet (Gal 5,22).
4. Attól, hogy a Lélek vezérli őt, nem más törvénynek vagy „vezérnek” enged (Gal 5,18).
5. Attól, hogy tudja, mi a Lélek gondolata (Róm 8,27).
6. Attól, hogy az Úr Lelke által „kivívott” szabadságban él (2Kor 3,17).
7. Attól, hogy Lélekben vet, s örök életet arat (Gal 6,8).
8. Attól a boldog ismerettől, hogy a Lélek által Isten gyermeke (Róm 8,16).
9. Attól, hogy a Lélek kardjával, az Igével van felfegyverkezve, s azzal hadakozik, nem pedig méltatlan, tisztátalan eszközökkel (Ef 6,17).
10. Attól, hogy a szelídség Lelkével kész és képes egymás terhének hordozására (Gal 6,12).

A Szent Lélek erői

Hogy azt a folyamatot, amelyből az egyház valósága kinő, még világosabban felmutassa, a Káté még azt is megjegyzi, hogy „Istennek Fia” az ő munkáját „Szent Lelke és Igéje által” viszi véghez. Ezzel is az Ige tanításának két olyan fontos mozzanatát adja vissza, amelyre jó lesz külön-külön ráirányítani a figyelmünket, hogy egyházfogalmunkat még jobban tisztázzuk.

Az, hogy Krisztus az ő Szent Lelke által munkálkodik, voltaképpen nem mond semmi újat annak, aki őt hite által olyanak ismerte meg, ahogyan az Ige tesz róla bizonyosságot. Istennek Fia, aki Jézus Krisztusban megjelent, és a Szent Lélek nem két külön valóság, hanem az Atyával egy örök Isten. „Az Úr pedig a Lélek” – mondja Pál apostol (2Kor 3,17). És búcsúzó szavaiban maga Krisztus úgy beszélt arról a „Vigasztalóról”, a Szent Lélekről, akit majd „elküld” az ő tanítványaihoz, hogy ugyanezt az ígértét így is ki tudja fejteni: „Nem hagyok titeket árvakul, eljövök hozzátok” (Jn 14,18). A Szent Léleknek megemlékezésével tehát csak ugyanazt a tényt domborítja ki a Káté még jobban, amellyel már eddig is foglalkoztunk, hogy ti. az egyház mivoltát az adja meg, hogy nem emberi, hanem isteni ügy, élete nem emberek munkásságától, hanem mennyei erőkétől függ, és mégis jó, hogy „Istennek Fia” mellett, aki az egyházat munkálja, mert hiszen annak is nagyon komoly oka van, hogy az Ige külön a Szent Lélek valóságáról és munkásságáról is bizonyosságot tesz.

Ebből a bizonyoságtételből az világlik ki, milyen titokzatos, szoros egység lehetsé-

ges Isten között és mi közöttünk. A Szent Lélek a bennünk lakozó és bennünk munkálkódó Isten, aki annak a nagy különbségnek ellenére is, amely közte, mint Teremtőnk, és köztünk mint teremtményei között fennáll, sőt annak a nagy ellentétnek ellenére is, amely őtöle, a szentség Urától, minket, bűnösöket, elválaszt, annyira nekünk adja magát, hogy szállást vesz a mi lelkünkben-testünkben, áthatja lényünket, és úgy munkálkodik bennünk, hogy a maga életét beleszövi a mi életünkbe. Az *Atya Isten* az ő örök fenségében nagyon messze lenne tőlünk. A *Fiú Isten*, noha annyira megalázta magát érettünk, hogy emberré lévén közöttünk élt, feltámadása után megint felmagasztaltatott az ő mennyei dicsőségébe, és ezért, amióta szemünk nem látja és kezünk nem tapinthatja, megint nagyon messze volna tőlünk. De a *Szent Lélek* egészen közel van hozzánk: bennünk van, világossága áthatja a mi gondolatainkat, ereje benne lüktet a mi igyekezetünkben, jelenléte tapasztalatunkká válhat. És mivel ő egyazon Isten az Atyával és a Fiúval, az ő közelsége által lesz közelvalóvá számunkra a Fiú Isten is, aki a Fiúban megnyilatkozik előttünk, hogy megismerhessük, és benne bízni megtanulhassunk. A Szent Lélek pótolja tehát számunkra azt a hiányt, hogy mi nem élvén egy időben Jézus Krisztussal, testi szemünkkel nem láthatjuk és testi füleinkkel nem hallhatjuk őt. Éspedig olyan bőségesen pótolja, hogy még jobb helyzetben vagyunk, mint azok, akik ott éltek az ő állandó közelsé-

(Folytatás a 2. oldalon)

(Folytatás a 1. oldalról)

gében és állandó hatásainak élvezetében. „Én az igazat mondom néktek” – ezzel búcsúzott tanítványaitól Jézus Krisztus –, „jobb néktek, hogy én elmegyek, mert ha nem megyek, nem jó el hozzátok a Vigasztaló; ha pedig elmegyek, elküldöm azt tihozzátok” (Jn 16,7). Az által, hogy maga helyett elküldötte a Szent Lelket, valószínűleg meg az a viszony öközött és hívei között, amelyet az ő tulajdon szavajárása nyomán (Jn 15) így fejez ki az apostol: „Benne maradunk és ő mibennünk” (1Jn 4,13). Így egyé válni övele nem lehetne, ha ma is itt járna köztünk megtestesülten földi emberként, és nem láthatatlan mennyei világban élne, ahonnan Szent Lelke által van közel hozzánk. A Szent Lélek kiadása által az a titokzatos mennyei világ, amely most magában rejti Krisztust, aláereszkedik hozzánk, beborítja és átjárja a mi életünket, vagy úgy is mondhatjuk: mi felemeltetünk és belevonatunk annak titokzatos szférájába, és részeseivé válunk csodálatos erőhatásainak, olyan mélységesen, a lényünk magváig hatóan, ahogy evilági valóságok nem tudnának ránk hatni és minket áthatni, még az evilági életet élő, megtestesült Krisztus sem.

Dr. Victor János

„Szentlélek nélkül

*távoli az Isten,
Krisztus a múlté,
az Evangélium holt betű,
az Egyház egyszerű szervezet,
a tekintély uralkodás,
a misszió propaganda,
az istentisztelet emlékek felidézése
és a keresztyén cselekvés
rabszolgamorál.*

De Őbenne:

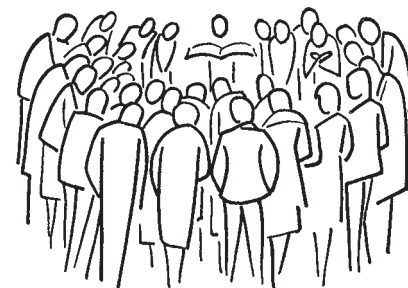
*a kozmosz felelevenedik,
és nyögve szüli az Országot,
a feltámadott Krisztus itt van,
az Evangélium életerő,
az Egyház szentháromságos
közösség,
a tekintély szabadító szolgálat,
a misszió pünkösöd.”*

(Uppsalai jelentés 1968. Genf)

Az Ige körül

A keresztt ereje

1Korintus 1,18-25

A nagyheti ünnepi alkalmak elmúltával ki lehet-e jelteni, hogy legalább egy évig kimerítettük a keresztről szóló tanítást? Pál apostol azzal indult Korintusba, hogy ott tartózkodásának ideje alatt közöttük nem akar másról tudni, csak Jézus Krisztusról, róla is, mint megfeszítettéről. A keresztről szóló beszéd nem hűsvéthoz kötődik, hanem minden alkalomra szóló. Az apostol azonban arról ír, hogy ez a beszéd bolondság az elveszetteknek, de nekünk, akik üdvözülünk, az Istennek megtartó, megmentő ereje. A bölcselkedő emberi megítélés azt a kérdést feszegeti, a keresztt hogyan válhatott az Isten erejévé? Hiszen az Isten Fia soha nem volt kiszolgáltatottabb, mint aminek a kereszten, szegekkel odaerősítve látszott. A keresztt nem inkább az Istennek a kudarca?

A keresztre feszítésben az embernek az Istennel szembeni bosszúja látható. Hogyan fejeződhet ki ebben az Istennek az ereje? Érthetetlen az emberi bölcselkedés számára az is, hogy Isten Messiásként küldte Fiát a világba, mégis megengedte, hogy keresztre feszítsék. De Jézus földi élete sem fér össze az emberi bölcselkedéssel. Életében tanított, gyógyított, csodákat tett, és két lator között, keresztre feszítve, mint bűnöző fejezte be földi életét. Az emberi megítélés, minthogy képtelen Istent megismerni, ezért arra saját elgondolásai szerint ad magyarázatot. Az emberiség – történelme során – a maga által kiagyalt bölcselkedés alapján akarta Istent megismerni. Ennek érdekében különböző elméleteket dolgozott ki. Ezek egyike sem volt alkalmas Isten megismerésére. Istennek azonban nincsen más szava, minthogy a kereszten az Isten ereje teljeseedik ki, még akkor is, ha azt az emberi logika, bölcselkedés bolondságnak, ostobaságnak minősíti. A bölcselkedés a kereszten történeteket legfeljebb egy ártatlan ember halála feletti szánakozásként képes felfogni.

Az apostol tanításában nem az emberi bölcsesség, ismeretvilág, felfedezések ellen szól. Az emberi bölcsesség sok olyan ismeretlen területet tárt fel, amely joggal váltja ki az emberi elismerését. Sok tudós önfeláldozó munkája tette lehetővé a bennünket körülvevő világ megismerését, az

emberiség életének a megváltoztatását. A tudósok egy része saját világnézetébe beépítette egy Isten létét. Egyesek alkotásaik fogságából kilépve, magánemberként eljutottak a kereszttig. A bölcsesség azonban a maga tárházával nem vált alkalmassá az Isten megismerésére, legfeljebb ember alkotata istenképek megfogalmazására. Az emberi bölcsesség legfeljebb addig jutott el, hogy a Messiásnak a kereszten befejezett halála bolondság, és nem tekinthető az Isten erejének. De ha ez bolondság, akkor aki ezt vallja, egyben kimondta a maga ítéletét is, „mert akinek a keresztről szóló beszéd bolondság, az elveszett” (18).

Lehet-e, érdemes-e még ezt a gondolat-sort tovább folytatni? Érdemes, csak más oldalról kell megközelíteni. Arról közelít-sük meg, hogy emberként mit akarunk. Üdvözülni, vagy elveszni? Ha megszületett a döntés, akkor belátható, hogy Megváltóra van szükség. Ha saját bölcsességünk nem képes Isten megismerésére, akkor Szabadítóra van szükség. A Megváltó, a Szabadító egyaránt a kereszten található meg. Mégpedig úgy, hogy hozzánk szóló, nekünk címzett, névre szóló üzenete van. Az eddig hallgatag keresztt beszélő keresztté válik. Ha valaki eljutott élete kudarcának a felismeréséhez, akkor tegye félre a bölcselkedésével kialakított teóriáit. Ezt belátva boruljon le a keresztt előtt. Fogadja el az egyetlen, csak a keresztt útján elérhető kegyelmet. Ezek után már tanításhoz jut, de nem emberi bölcselkedésekből keletkezőhöz, hanem „lelki dolgokat lelki embernek” magyarázóhoz, Lelkének a tanításához (2,13-14). Hogyan juthatunk el Isten megismeréséhez? Ajánljuk fel az Istennek, ami szerintünk már terhes, vagy amire már nincsen szükségünk. Ha Isten büszke lenne – a bölcselkedő megítélése szerint –, akkor nem menne bele ebbe az alkuba. De Isten, az emberi logikával ellentétben nem büszke, hanem kegyelmes.

A megismerésének ezt a titkát nem a bölcsék, a jót cselekvők előtt tárta fel, hanem akik saját életüket tekintve csődbe kerültek. A mi Isten megismerésünk a kereszten véghez vitt, bennünket megmentő tettében fejeződik ki. Új, más életet ad nekünk, és eb-

ben válik láthatóvá ereje. A kereszten Isten győzött, de nem emberi mérték szerint. A kereszten Isten legyőzte a bűnhalál állapotát, amit eddig emberi bölcsesség nem tudott, és ezután sem tud legyőzni. A halál állapotából az élet állapotába emelte a benne hívőket. Új embert teremtett, amelyre az emberi bölcsesség képtelen. Új embert, aki megkapta az „Istentől való Lelket, hogy megismerje mindazt, amit az Isten ajándékozott nekünk” (2,12). A kereszten Isten ereje az üdvösség forrásává lett. Az örökélet ott kezdődik, ahol a Fiú halálra adta magát érettünk, hogy halála által nekünk életet szerezzen. Ebben mutatkozik meg Istennek az ereje. Az Istenen kívül más nem rendelkezett azzal az erővel, hogy az egyszerű Ártatlant az ellene fellázadó bűnösökért halálba adja.

Ezt nem lehet megérteni, ezt nem lehet megszerezni, laboratóriumi körülmények között előállítani. Ezt csak személyes életünk kudarcának a belátása árán lehet elfogadni és élni. Élni lehet belőle az év minden napján.

Dr. Cseh Lajos

Jöjj, Szentlélek! (részlet)

*Jöjj, Szentlélek Istenünk,
Add a mennyből éreznünk
Fényességed sugarát.*

*Jöjj szegények Atyja te,
Bőkezűség Istene,
Fényed szívünk
hassa át.*

*Édességes Vigaszunk,
Drága vendég,
szomjazunk,
Édes lélekújulás.*

*Fáradottnak könnyülés,
Tikkadónak enyhülés,
Sírónak vigasztalás.*

*Boldogságos tiszta fény,
Szállj meg szívünk rejtekén,
Híveidnek napja légy!*

*Mosd meg,
ami szennyezett,
Aszúságra hints vizet,
Orvosold a sebhelyet.*

*Simogasd a darabost,
Felmelengesd
a fagyost,
Útra vidd, ki tévelyeg.*

*Add, vegyék el híveid,
Kik hitük beléd vetik.
Hétszeres kegyelmedet.*

Keletkezéstörténet

A Thesszalonikaiakhoz írott első levél

Thesszalonika Macedónia legfontosabb kikötővárosa volt. A Római Birodalom kelet-nyugati irányú összekötő útvonala mentén feküdt. Földrajzi fekvése alkalmassá tette, hogy rajta keresztül az evangélium eljuthasson Európába. Az apostol

második térítő útján 49 körül jutott el Szízlással a városba. Mindössze három szombaton át hirdették az evangéliumot. A zsidók közül néhányan, de több „istenfélő” görög, különösen pedig az előkelő asszonyok fogadták be az Igét. A zsidók többsége zavargást szított az új tanítás ellen. Pál és Szízlász a város elhagyására kényszerült (Csel 17,1-10). Pál ismételen nem tudott a thesszalonikaiakhoz eljutni, de elküldte hozzájuk Timóteust. Tőle értesült, hogy hívővé váltak, a szorongatott helyzetük ellenére is megmaradtak, és növekedtek a hitben (3,6-8). Többen a forrongás közepette életükkel fizettek. Az apostol hálaadással ír a gyülekezetnek, akik példaképpé váltak más keresztyén gyülekezet számára (1,6). Timóteus beszámolójából nyilvánvalóvá vált a gyülekezet némely hiányossága is. Egyesek dologtalanul várták az Úr eljövételét. Voltak, akiknek nem volt érzékük a házasság szentsége és tisztasága iránt. Mások a gyülekezet elhalt tagjai miatt aggodalmaskodtak, hogy részesülnek-e Urunk eljövételének az áldásában.

Az apostol levelében – amely I. Thesszalonikai levél elnevezéssel az újszövetségi kánon legrégebbi ránk maradt páli levele – intelmeket, útmutatást nyújt a gyülekezetnek. Az apostol felvilágosítja őket az Úr

eljövetelének a helyes várásáról. Fontos tanítást ad közre a megszentelődésről, amelynek keretében nyílik mód a nem kívánatos dolgokkal szembeni tartózkodásra és a tisztaságban járásra. Mondanivalójának összegezéséeként írja: „mert nem tisztátalanságra hívtok el minket az Isten, hanem megszentelődésre.” Mint a gyülekezetért aggódó pásztort, életformájuk lényegét fogalmazta meg: „mindenkor örüljétek, szüntelen imádkozzatok, mindenért hálát adjatok, mert ez Isten akarata Jézus Krisztus által a ti javatokra” (5,16-19).

A levél felosztása:

Hálaadás és magasztalás Isten gyülekezetben végzett munkájáért.

Intések és útmutatások:

- a hívők gyarapodása a szentségben,
- a becsületes munkavégzés és atyafiságos szeretet,
- a korábban meghaltak részesülése Krisztus kegyelmében,
- az Úr eljövételének éber várása,
- az Úrnak tetsző életben élés.

Áldáskívánásában mintegy összefoglalta tanítását, amikor így írt: „A békesség Istene szenteljen meg titeket teljesen és őrizze meg a ti lelketeket, elméteket és testeteket, teljes épségben a mi Urunk Jézus Krisztus eljövételére”.

Cs. L.

Levél a lelkészeknek és a gondnokoknak

Az alábbi levelet a Magyarországi Református Egyház lelkipásztorainak és gondnokainak küldtük el. Részben köszönteni kívántuk őket, részben Szövetségünk munkájáról adunk rövid tájékoztatást és együttműködésre hívjuk Testvéreinket.

*Mert szeretnélek látni benneteket, hogy
megerősítésetekre valamilyen lelki
ajándékot adjak nektek, vagyis hogy együtt
bátorodjunk meg köztetek egymás hite
által, a tietek és az enyém által.
(Rm 1,11)*

Nagytszeteletű Lelkipásztor Testvérünk!

Igen tisztelt Gondnok Testvérünk!

Szeretett Testvéreink!

Szeretettel köszöntjük Testvéreinket a Magyar Református Presbiteri Szövetség nevében és kívánjuk, hogy levelünk békességben és jó egészségben találja Testvéreinket, minden kedves szereteteivel és gyülekezetével együtt.

Bizonyára ismeretes Testvéreink előtt, hogy Szövetségünk a Magyarországi Református Egyház Zsinatával és a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinatával, mint annak Presbiteri Bizottsága építően együtt munkálkodik. Ezen túlmenően az egész Kárpát-medencei magyar reformátusságért is felelősséget hordozunk. Az elmúlt évtizedben az elszakított területek Presbiteri Szövetségeinek életre hívásáért is őszintén és eredményesen fáradoztunk.

Alapvető céljaink közé tartozik, hogy lélek szerinti ismeretekben erősítsük egymást, látásokat kérjünk és nyerjünk Istentől Egyházunk, presbitériumaink megelevenedésére nézve és ezekért imádkozunk és munkálkodjunk.

A Presbiteri Szövetség 1990-ben azért alakult, hogy egyházunkban az evangélium szellemében a presbiterek hitre jutását, ill. hitük elmélyítését segítse, ennek nyomán felelősségérzetüket növelje gyülekezetük és a Magyarországi Református Egyház iránt. Ennek következtében vállaljanak a korábbi, főleg az egyházigazgatáson (presbiteri gyűléseken való részvételen) felüli szolgálatot is, és ezzel vegyenek le a Lelkipásztor Testvéreink vállára egyre nagyobb súllyal nehezedő teherből valamennyit (gazdasági, műszaki ügyek, látogatások stb.).

Szövetségünk ebben a hitből induló, felelősségre jutó és szolgálatban élő folyamatban szeretne segítséget nyújtani.

Első renden tehát testvéri közösséget alkotunk, továbbá munkacsoportot formálunk. Végül egymás kezét is megerősítve a jóra, minden tájékoztatást és segítséget meg akarunk adni Testvéreinknek és olyan fórumot kívánunk kialakítani, amelyen a legtávolabbi és legkisebb helyen munkálkodó gondnok, presbiter atyánkfia is kifejezheti véleményét, látását, melyet ez a fórum továbbít Zsinatunk, társadalmi szerveink és mindenkori kormányunk felé is.

Tizenkét év áldott tapasztalataival, sok szolgálattal és megbecsüléssel is a hátunk mögött hívjuk Lelkipásztor és Gondnok Testvérünket és a Presbitérium bármely tagját vagy egészét, hogy Istentől kapott értékeikkel gazdagítsák és erősítsék ezt a Szövetséget, fogadják el a mi szolgálatunkat is és lépjenek be Szövetségünk tagjainak sorába, mint erős kötelékbe.

Ha külön-külön vagy együtt is elfogadják hívásunkat, úgy kérjük Testvéreinket, hogy ezt a Belépési nyilatkozatot legyenek kedvesek kitölteni és a mellékelt válaszborítékban számunkra visszaküldeni. Az adatokat természetesen titkosan kezeljük. Örömmel veszünk minden más közlést, véleményt, cikket is a borítékban. Ilyen, számunkra értékes és fontos közlést előre is köszönünk, akkor is, ha Lelkipásztor, illetve Gondnok Testvérünk tagja már Szövetségünknek, vagy ha még nem.

Abban a reményben, hogy Testvérünk is vágyik Egyházunknak ezen munkájában résztvenni, hangunkban meghatározóvá válni és a lelkipásztorok szolgálatát hordozni, támogatni – külső és belső támadásoktól –, őrizni, óvni, várjuk a beérkező jelentkezéseket és a PRESBITER-be szánt írásokat.

S még egy sajátos, nagyon aktuális kérésünk van Testvérünk felé: Egyházunk cigánymissziójának felmérése és segítése érdekében kérjük, hogy tájékoztasson bennünket Testvérünk arról is, hogy gyülekezte foglalkozik-e cigány családokkal vagy közösségekkel bármilyen formában, esetleg van-e a Presbitériumnak cigány származású tagja.

Az Úr áldását kérjük Lelkipásztor és Gondnok Testvérünkre és egész Gyülekezetére.

Budapest, 2003. május hó

Testvéri szeretettel:

Dr. Ritoók Pál
ügyvezető elnök

Dr. h.c. Szabó Dániel
elnök

Mikó László
missziói titkár

Balla Tibor
tiszteltbeli elnök

* * *

Néhány tájékoztató adat Szövetségünk munkájáról

1. Szövetségünk 1990-ben alakult, Egyházunk által elismert társadalmi szervezetként. Jelenleg közel 1200 tagja van, akik legnagyobb részben a 27 magyarországi egyházmegyéből 15-ben működő területi szervezetünkben tevékenykednek.
2. Alapszabályunk fontosabb részei a mellékelt Belépési nyilatkozaton olvashatók. (Tagsági díj 2003-ban 900 Ft/év.)
3. Szövetségünk legfontosabb feladatának tekinti a presbitársak felkészítését lelkiekben és ismeretekben azokra a szolgálatokra, amelyeket a presbitereknek végezniük kell vagy kellene. Ezért presbiterképző alkalmakat szervez, ezeken havonta, ill. kéthavonta bibliaismeretről, hitvallásismeretről, egyháztörténetről, egyházismeretről és gyülekezetépítésről hangzanak el előadások, illetve alakulnak ki beszélgetések, tapasztalatcserék.
4. A presbiterek képzését segítik azok a kiadványaink is, amelyek a Presbiteri Füzetek sorozatban jelentek meg, eddig 20 kötetben, valamint Dr. Papp Vilmos, Budapest-Kőbányai lelkipásztor könyvei: Légy kőszikla, Krisztus jó vitéze, Egyetemes papság.
5. Nem csak Szövetségünk tagjaival, de számos presbiter testvérrel a legfontosabb és közvetlen kapcsolattartási lehetőség a PRESBITER c. lapunk, amely már 11. évfolyamában jelenik meg, évente hat alkalommal, 4000 példányban. (A második legnagyobb példányszámú református egyházi lapunk!) Interneten is elérhető „www.parokia.net” cím alatt. (A lap előfizetési díja egy évre jelenleg 700 Ft.)
6. 2003. áprilisától – amint a fejlécen is olvasható – Szövetségünk e-mail címmel is rendelkezik, melyen kedves Testvérünk is eljuttathatja észrevételeit, javaslatait, üzenetét, előfizetési szándékát, megjelentetésre szánt cikkét.

Címünk: presbiteri.szov@freemail.hu

A Lélek jelképe: a galamb

Az evangéliumok tudósítása szerint Jézus megkeresztelésekor a Lélek „mint egy galamb” leszállt rá (Mt 3,16; Mk 1,10; Lk 3,22; Jn 1,12). Az 536-ban tartott Konstantinápolyi Zsinat a Szentlélek „hivatalos jelképévé” tette a galambot. Ezt követően az egyházművészet gyakran élt ezzel a szimbólummal, főként a szószékek felett alkalmazta. Sok református szószéken látható ma is. A középkori egyházban szokás volt pünkösdkor fehér galambot röptetni a templomban istentisztelet alatt, miközben a papok a „Veni Creator Spiritus”-t (Jövel, Teremtő Lélek) énekeltek. Ez a szokás hazánkban is elterjedt a korábbi századokban. A kódexek feljegyzései szerint ez képes beszéd volt az írástudatlan néphez arról, hogy „olyanoknak kell lenniök az ő életökben, mint az galambnak, mely epe nélkül vagy, ezenképpen valakik akarják venni a Szentlelket, haragnak, gyűlölségnek és irigységnek epéje nélkül kell önekik lenniök”. Az egyházatyák szerint a galamb választásánál ősképként az 1Móz 8,8–12-ben szereplő galamb szolgált. A koraközépkori templomokban megjelenik a Szentháromság-ábrázolásokban: a Teremtő Isten kezéből a Szentlelket jelképező galamb száll alá Isten Bárányára. A későbbi századokban szinte valamennyi bibliai esemény ábrázolásán megtalálható: Urunk megkeresztelésénél, prédikálásakor, ritkábban a születésakor és a keresztfeszítéskor, s természetesen pünkösdkor. Gyakran látható keresztlő-medencékben, valamint a hugenotta-keresztényen, s egyházi címereken, mint pl. a Dunamelléki Ref. Egyházkerületén is.

Maga pünkösöd ünnepe a IV. század óta hivatalos naptári ünnepe a keresztyénségnek, amit mindig a húsvét utáni 7. vasárnapon tartottak meg, kezdettől fogva kettős tartalommal: a Lélek kitöltésének és az egyház születésének szent alkalmaként. A név a „pentekoszté” görög szóból származik, melynek jelentése 50. nap, s utal a húsvét éjszakája óta eltelt 50 napra.

B-R. K.

A Szentlélek újrafelfedezése

Ismerkedés néhány keresztyén gondolattal pünkösdre

PAUL TILLICH számára a Szentlélek az a „hatalom”, aki az emberi szellemet arra készíti, hogy kilépve önmagából, meghaladva önmagát, az embert szeretetre készítse.

„Az isteni Lélek Jézus Krisztusban hiánytalanul volt jelen”, olyannyira, hogy „Őt tökéletesen megragadta a Lélek”. De van egy rejtett Lélek-közösség is, aminek szerinte tagjai lehetnek a pogányok, a humanisták, a zsidók. Ez az ismeret alázatra int, „hatalmas fegyver az egyházi és a lelki arroganciával szemben”. „Az isteni Lélek, aki ezt a Lélek-közösséget létrehozta, nem teremt ezzel külön valóságot, amelyben egyedül Ő kíván létezni, hanem inkább magához ragad minden valóságot. Ő minden kulturális alkotás mélysége... Hiszen a kultúra a vallás formája, a vallás pedig a kultúra lényege”. Tillichnél „kulturális lelkiség” jelentkezik, ami nélkül sem a művészek, sem a nevelők nem tudnák hivatásukat odaadással és szeretettel gyakorolni. Ebben az értelemben a Szentlélek az, aki az emberi szellemet önmagán túlra emeli, ahová az önmagától nem jutna el: a szeretethez, ami a legnagyobb adomány. Az 1Kor 13,1 szerint kiváltképpen való adomány a szeretet, Gal 5,22 szerint pedig első a Lélek gyümölcsei között. A Szentlélek Tillich fogalmazása szerint „az az Isten, aki mind az egyéneknél, mind a közösségekben jelenvaló, jelenlétét a megragadottságból, a változásokból...” ismerhetjük meg. De a Szentlélek nem csak a jelenvaló Isten, hanem a távollevő Isten is, hiszen azon nyomban elrejtőzik, amint megszokottá válna számunkra. Isten Általa egyszerre végtelenül közel van hozzánk és végtelenül távol van tőlünk, mert a szél fú, ahová akar (Ján 3,8), s Ő nincs a keresztyén egyházakhoz kötve. Ha ez így lenne, akkor az egyház „Isten sírja” is lehetne.

HENDRIKUS BERKHOF holland teológus szerint a Szentlélek az az erő, aki életet ad, és mindenfajta önkényuralomtól, erőszaktól megszabadít.

Berkhof Tillich-hez hasonlóan szembefordul minden próbálkozással, amelynek az a célja, hogy a Szentlelket „befogják az egyházba”, mivel a Lélek az, aki a bibliai üzenet szerint az egész mindenséget betölti (1Móz 1,2; Zsolt 33,6; Jób 27,3; Zsolt 104,29kk). Isten Lelke nem csak a természetben van jelen alkotó módon, hanem – ismét Kálvin látását felidézve – a kultúrában is. Ezért jutott arra a merész következtetésre, hogy a Szentlélek jelen volt még a francia forradalomban is, s az utána következő társadalmi forradalmakban is. De ez a Lélek Jézus Krisztus Lelkeként fejt ki nagy átalakító hatást, nem valamilyen személytelen Lélekként vagy szellemként. Mindenütt tevékeny, ahol csak „emberek szabadulnak fel a természet, az állam, a borszín, a kasztok, az osztályok, a nemiség, a szegénység, a betegségek és a tudatlanság önkényuralma alól”.

A Szentlélek egyértelmű, félreérthetetlen és kétségbevonhatatlan jelenlétét ott lehet „beazonosítani”, ahol szeretet lakozik. Hiszen a szeretet a Lélek első és legfontosabb gyümölcse, amiből Ő felismerhető (vö. Mt 7,20; 25,40), s ez minden lelki ajándék között a legnagyobb. Berkhof szerint a Szentlélek = „a cselekvő, a Krisztussal együtt éppen akcióban lévő Lélek”. A Lélek önmagában nem személy, hanem csak abban a kapcsolatban, pontosabban: annak a kapcsolatnak a révén, ami Őt a felmagasztalt Krisztushoz köti, aki a világban cselekvő módon van jelen. E tekintetben joggal hivatkozik Pálra, aki ezt írta: „Az Úr pedig a Lélek” (2Kor 3,17/a). A Lélek tehát a Jézus Krisztus Lelke.

Az anglikán JOHN V. TAYLOR fő tétele így fogalmazható meg: A Szentlélek a „go-between-Isten”, aki igazi kapcsolatot és észlelést tesz lehetővé.

Taylor abból indult ki, hogy hatalmas „Lélek-felejtés” jellemzi a nyugati keresztyéniséget. A Go-between-Isten gondolatával vélte a Lélekről szóló hitigazságot életigazsággá tenni. Ezért kulcsfogalma a between=között. A Lélek tehát az az Isten, aki közbe-lép, hogy el-válasszon, illetve összekössön. Mindkét szempont egyszerre fontos. Csak ha elismerjük a másik „teljes másságát”, válik lehetővé a kölcsönösség, az igazi kapcsolat. Amikor a másik embert lenézzük, vagy csak a magunk szemüvegén át nézzük, akkor nem vesszük észre a másik másságát, tőlünk különböző egyediségét. Ez csak akkor következik be, ha a másik embert valóban elfogadom úgy, amint van. Ez az „amint van” azonban nem függ tőlem, ez nélkülem is létezik! Ezért mindig új látással kell látnom, s ehhez van szükségem Szentlélekre. Ahhoz, hogy valaki vagy valami számomra eleve legyen, fontossá legyen, ahhoz az szükséges, hogy megtegyem feléje az első lépést, válaszoljak neki, megszeressem. Aki a megelevenítést, az első lépést, a választ, a szeretetet lehetővé teszi, az egy névtelen harmadik, aki mindig ott van, mint közvetítő (go-between) munkálkodik bennem és körülöttem. De Ő nem csak köztünk van, hanem na-

gyon is bennünk. Ő formálja az „azt” személyessé, „Te”-vé, legyen bár „az” egy fa, az égbolt, a tenger vagy egy ember. Ő maga, a Lélek „a kapcsolat”, a közösség: „A Szentlélek közössége legyen mindnyájatokkal!” (2Kor 13,13). Ahol csak igazi közösség születik vagy áll fenn, ott Ő van jelen, s Ő, a láthatatlan harmadik az, Akinek révén valóban felfogom, elfogadom, „érzem” a másikat, ő pedig engem. Ő az az erő, aki felnyitja az addig csukott szemeket. A Lélek nem csak a világgal és a felebarátokkal alakítja ki személyes kapcsolatokat, hanem önmagammal is új viszonyba léptet, mégpedig úgy, hogy személyem árnyoldalait és pozitív adottságaimat egyaránt elfogadtatja, hogy azokkal tudatosan éljek. Ez a Lélek, Aki Krisztuson és az egyházon keresztül szólít meg, ugyanakkor az emberi szívekben is megszólal, s Krisztusra mutat, mint „mindenek (ismeretlen) mágneses pontjára, Aki mindeneket magához vonz”. Krisztusnak ez a „mágneses vonzereje” az egyházon kívül is hatékony, s megnyitja azokat a szemeket is, melyeket nem ritkán maga az egyház tett nem-látóvá.

Fontos szerephez jut Taylor Szentlélekről alkotott gondolataiban a **csend lelkisége**. Istennek és Krisztusnak a Lelke mindekenélőbb a csendben, a csendes imában hatékony. De Ő nem csak csendes imákban, a csend imájában van jelen, hanem a szótlan ölelésben is. Ő Isten ölelése, az élet csókja, az izmok ereje... Hiszen a test a Szentlélek temploma (1Kor 6,19). A zajtalan, a nem lármázó, hangoskodó szeretet az Újszövetség szerint is a legfontosabb ajándék (1Kor 13,1kk). Nem feltűnő, olyan, mint a példázatbeli jobb kéz, amelyik nem tudja, mit tesz a bal kéz (Mt 6,3). A csend lelkisége nagyon fontos az ordító terror idején és a fecségő, sokat beszélő, de semmit sem mondó médiák korában. Létszükséglet a szavak inflációját, hiteltelenné válását megéltó egyházakban, konferenciákon, elnökségekben, de az istentiszteleteken is. „A legnagyobb dolgok nem a leghangosabb óráinkban, hanem a legcsendesebb pillanatainkban születnek”. Észre-

vesszük-e még a hegyek párálló csúcsait, egy fa különös formáját, a virágok szíromrajzolatait, az alvó gyermek arcjátékát, mint futó szellő fodrozta tengerfelszín, vagy egy-egy ellenséges, sötét pillantást? Taylor egyik legnagyobb érdeme, hogy a **hétköznapok lelkiségének** fontosságára hívta fel a figyelmet.

A katolikus von **BALTHASAR** számunkra is eszméltető gondolatait idézem végezetül. A Lélek munkájának egyik fő jellegzetessége, hogy Ő az emberi életet belülről, szinte hangtalanul nyitja meg Isten és Jézus Krisztus előtt. Négy szempontot nevez meg, melyek segítségével megtanulhatjuk a nagyon fontos különbségtételt a hamis lelkek és az igazi Lélek között: ❶ a hamis lélek, a hamisság lelkének tulajdonsága, hogy szétszaggat, megrom, fanatizmusba kerget. A gondolkodást támadóvá teszi. A Szentlélek ezzel a szentségtelen lélekkel szemben kerüli a „félhajtást”, az agresszivitást, csendben munkálkodik. ❷ A hamis lélek, a hamisság lelke a banalizálás, a lejáratás, az eljelentéktelenítés, az elszürkítés lelke. Ez nem csak a keresztyénség „kispolgári vallássá” tételét jelenti, a se hév, se hideg állapotot, hanem a szórakoztatóiparnak, a konzumtársadalomnak való teljes és kritikátlan kiszolgáltatottságot, a közönségesség diktatúráját, a lélektelen szellemi laposságot és igénytelenséget. ❸ A hamis lelket, a hamisság lelkét felismerhetjük arról is, hogy az eredményt, a sikert tekinti fő dolognak. Jézus viszont „sikertelenül élt”. A sikerszomjas hatalomvágytól megfogott ember kiváltképpen akkor veszedelmes, ha lelki vagy teológiai köntösbe búvik. ❹ A hamis lelket, a hamisság lelkét arról is felismerhetjük, hogy vonzódik a könnyelműséghez. A keresztyéneknek, az igazi Lélek szerinti dolgoknak azonban súlyuk van, valóságos nehézkedési erejük, amin a korszellem színes, csábító, olykor ámulatba ejtő légbuborékai semmivé foszlanak. Ahhoz, hogy Isten Szent Lelkét a szentségtelen lélektől megkülönböztessük, szükségünk van a Bibliára.

Dr. Békefy Lajos

Pünkösdi kérdések

Engedelmes vagyok-e az Isten Lelkének?
– Nem állok ellen a Lélek vezetésének? – Tudom-e, hogy aki vétkezik e Lélek ellen, nem bocsáttatik az meg neki sem ezen, sem a másvilágon? – Figyelem-e Isten Lelkének munkáját a magam és mások életében? – Tudok-e őszintén örülni annak, ha a Lélek jóra vezérel, a hitetlenséget hitre, a gonosz életet tisztára változtatja? – Nem vagyok hasonló a tékozló fiú bátyjához, aki haragudott amikor fivére hazajött?

Ismerem-e az anyaszentegyházat az egyes felekezetek és külsőségek fölötti egységében? – Mennyiben szolgálom Krisztus folyton épülő láthatatlan egyházát az én gyülekezetemben? Mit teszek e gyülekezet érdekében? – Teszek-e valamit fogyatkozásai pót-

lására? – Nem a közönyösek, nem a gúnyolódók között vagyok-e? – Imádkozom-e azért, hogy a lelkipásztornak adassék erő és bölcsesség az igények hirdetésére? – Hívogatok-e másokat az Isten házába és vallásos összejövetelekre? – Buzdítom-e hitsorsosaimat egyházukhoz való hűségre és ragaszkodásra? – Olvasom-e rendszeresen a Bibliát? – Keresem-e azokat az alkalmakat, amelyekben hitsorsosaimmal ápolhatom a testvéri közösséget?

Mennyiben törődöm magyar református egyházzal? – Ismerem-e múltját, jelen céljait és segítem-e isteni rendeltetésének betöltésében?

Mit tudok Isten országa terjedéséről és Krisztus híveinek buzgóságáról más orszá-

gokban? – Érzem-e a felelősséget idegenbe szakadt véreink hitéletét illetően? – Mi lett volna, ha a körülöttünk élő népek közé idejében elvittük volna Krisztus evangéliumát? – S mi lesz, ha e szent kötelességünket ezentúl is elmulasztjuk?

Ima pünkösdkor: *Kegyelmes Isten! Mily csodálatosak a Te dolgaid! Amit az emberi bűn elrontott, Te azt csodálatosan helyreállítod. Az egymást gyűlölő és meg nem értő embert, egymás szeretésére és megértésére vezérléd. Hozzád fordulok kegyelmes Atyám, hogy az én lelkemből is távolíts el mindent, ami meggátolná azt, hogy egységben és szeretetben legyek azokkal, akiket Szent Lelked, a Te anyaszentegyházadban összegyűjtött. Óh tisztíts meg engem, hogy a Te asztalodnál lehessen részese annak a szent közösségnek, amely vagyok Közötted és lelki testvéreim között a Jézus Krisztus által, Ámen.*

Emlékezetes presbiterek

Kövesdi Kiss Ferenc

(1913-)

E sorozatban az előttünk járt presbiter nemzedékekkel foglalkozunk. Így szeretnénk eleget tenni az Ige parancsának: „Emlékezzetek meg elöljáróitokról és kövessétek hitüket...” (Zsid 13,7). Most az egyszer hadd tegyünk kivételt. Isten kegyelméből köztünk szolgáló testvérünk életművét idézzük fel abból az alkalomból, hogy 90. születésnapján és presbiteri szolgálata 68. évében köszönthetjük. Ez a nap: június 29. Kövesdi Kiss Ferenc a marosvásárhelyi Vártemplom presbitere (aktív), és a magyarországi Presbiteri Szövetség örökös tiszteletbeli tagja. Vajon miért? Az Egyesült Államokból érkezett a közelmúltban a legtalálhatóbb válasz az egyébként magyar nyelvű „*Calvin Synod Herald*” (Kálvin Egyházkerületi Hírnök) új számából. Idézzük a folytatásosnak ígért „Mezőség” című cikkből: „*A marosvásárhelyi nyugdíjas tanító, Kövesdi Kiss Ferenc mint egy megszállott nemzetmentő apostol járja a vidéket. (Száz kilométer átmérőjű körben 145 falu!) Szinte minden házat, minden tanyát ismer, ahol magyarok élnek...*”

Néhai Vita Zsigmond – amit ő nem tudott Erdélyből, az nem is létezett... – a Ro-

mániai Magyar Irodalmi Lexikon 3. kötetében többek között ezt írja Kövesdi Kiss Ferencről: „*Költő. Tanult a nagyenyedi kollégiumban, a kézdivásárhelyi tanítóképzőben, a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemen. Magyar nyelv és irodalom szakos tanár. Állomáshelyei: Maroskeresztúr, Braila, Székelyföldvár, Fintaháza, Ákosfalva, Szentgericé, Marosvásárhely*”.

– Tegyük hozzá: kétszeres Körösi-Csomádíjas, Julián-díjas, tiszteletbeli doktor. Számos könyv írója. Képzeljünk el egy olyan presbitert, aki szórványtanítóként néha hónapokig nem kapott fizetést és időnként kilométeren át féllábszárig érő sarat dagasztott. Miközben visszautasította a legmagasabb bukaresti tanügyi állásokat, megmaradt magyar szórványgondozó tanítónak. Fiatalon lévita tanítói felhatalmazást kapott. Osztatlan iskolában tanít 10-30-80 gyermeket. Tanítja a templomi énekeket. Naponta reggeli könyörgést tart felnőtteknek. Vasárnaponként istentiszteleti szolgálatot végez, temet, énekkart szervez, színdarabot tanít és rendez. (Ezekkel a vidék falvait járja.) Ha kell, fát olt. Vezeti a falu közéletét. Emellett, hogy legyen mit ennie, kertet, földet művel.

Így „zajlott” Kövesdi Kiss Ferenc élete. Fel kell jegyezni azt is, hogy a magyarországi Marosvásárhely melletti Székelykövesden született. (Szülei 11 gyermeke közül ötödiknek.) Mikor iskolába került, már Romániában találta magát – szülőfalujában. Innen 1942-ben a magyar királyi hadseregbe sorozták be. Jugoszláviában esett orosz fogságba. Majd megjárta Magyarország és Románia hadifogolytáborait. Foksaniból eresztették haza. Mindenképpen mindig a „református népoktatás lámpása” volt. Ezzel indokolta a laudáció 2002-ben tiszteletbeli doktorrá avatását.

A hatalmas kiterjedésű Mezőség a XVII. században szintiszta magyar református vidék. Ettől az időtől fogva 30-40 évenként dúlt a török, tatár, Habsburg. Volt, amikor 8-10 szomszédos faluban egyetlen ember sem maradt életben! Pedig Magyarfráta – Kolozzsal és Doboka várával együtt István király 1002. évi okmányában mint fontos váralapítás szerepel. A politikusok mit sem törődtek annak következményeivel, hogy a kiirtott magyar lakosság helyébe olcsó román munkaerőt telepítettek, az egyházi közgyűlések is csupán nyugtalanságukat fejezték ki. A XIX. század végén elkezdődött a sóhajtozás. Kiss Ferenc fél évszázad alatt gyalogszerrel „baktatva” felmérte a 145 falu állapotát. Adatok százazreit gyűjtötte. Évszázadra visszamenően fényképek százait archiválta. Nincs olyan magyar, akit ne ismerne és egyéni gondját, bűjét ne tartaná számon. Tudja, melyik legénynek kellene magyar feleség, s viszont. Tudja azt is, hogy az, aki nevét így írja le: „Ciorba”, annak nagyapja Csorba volt.

Mezőség leírása hat hatalmas kötet.

Kövesdi Kiss Ferenc a mezőségi református ifjúsággal Budapesten 2000. augusztus 20-án

(Folytatás a 8. oldalon)

(Folytatás a 7. oldalról)

Olyan értékes kézirat, hogy a Securitate éveken át nyomozott utána, miközben két példánya Magyarországon várta a nyomdai feltámadást. Mindezidáig hiába. A mű olvasmányosabb részét a Presbiteri Szövetség jelentette meg *Még szólnak a harangok* címen. Aktuális és vészjósló előrejelzés a magyarországi peremmegyék jövőjét illetően. Csak lenne, aki olvassa!... A műből még az is megtudható, hogy az első magyar szívűtétet Dr. Czákó József marosvásárhelyi sebészprofesszor, a marosi egyházmegye főgondnoka végezte el 1935-ben. A Nyárad menti községek életéről is készített hasonló súlyú összegzést.

Több verseskötete is megjelent: *Dereggő tűzzel* (1977), *Reménységdajkálók* (1977), *Beszélgetés a csönddel* (1989). Buzgósa nyomán több fiatal lelkész és főleg az ifjúság lángot fogott. Megindultak a konferenciák, találkozók. Budapestre is már hozott vagy öt autóbuzsnyit csoportot. Persze mindez mehetne kényelmesen, olajozottan. Ámde magyarok vagyunk itt is, ott is. A Kossuth-nótában is ez áll: „Ha még egyszer azt üzeni...”. Ámde miért kell mindent kétszer megüzenni? Ne tán százszor...? Kesermyésen ír erről a marosvásárhelyi Népujság: „Támogató helyett jobbjára csak tátogatót talál. Kis nyugdíja már odavan. Elnyelték a kilométerek. Bárhova fordul udvariasan, elnéznek mellette... Az apostol búsul egy nagyot. Aztán ha megjön a nyugdíj, kezdi az egészet előlről. Ő az igazi „összmagyar”. Egyes egyedül.”

Isten Igéje azonban azt mondja: „Nem hiábavaló a ti munkátok az Úrban”. A vetés sarjad. Nemrégiben lelkész, tanító, értelmiségi találkozó volt Nagysármáson. Kezdetnek ígéretes. Ifjúsági találkozók is rendszeresülnek. Wass Albert, Kemény Zsigmond, Barcsay Jenő hazájában manapság Kodály és Ady dalokat tanulnak. Tanuljunk mi is presbiter társunktól: „Nem beszédben áll Istennek országa”. Kilencvenedik születésnapja alkalmából is kérjük Istent, adjon sok segítőtársat nemzetmentő, hitépítő munkájához.

Papp Vilmos

Egy embert

szeretni azt jelenti, hogy őt úgy látom, ahogyan Isten megalkotta.

F. M. Dosztojevszkij

NYITOTT SZEMMEL

Hit és hagyomány

A népszámlálási adatok biztatóbb képet adnak egyházunkról, mint ha a templomba járók vagy az egyházfenntartást fizetők (s ily módon választók) létszámát tekintjük. Ezt a tényt elemezte egy előadót Kecskeméten, a Dunamelléki Egyházkerület idei presbiteri konferenciáján.

Tőkéczi tanár úr rávilágított e helyzet lelki hátterére: a családi hagyományok, az ősi összetartozás emléke olyan emberekben is tovább él, akikből ifjúságuk idején a harcos ateizmus pusztító szele radikálisan kifújta az istenhitet. Tovább elemezve a helyzetet, hozzáteszem: a marxista ideológia látványos bukása sokakat felébresztett, s elkezdtek keresni gyökereiket. Sajnos az élet, a megélhetés gondjai (s hátterében az ezt kihasználó Sátán) a többséget meggátolta abban, hogy mélyre ásson a lelki kincs után. Egy kisebb százalék visszatért az egyházhoz – elkezdett foglalkozni a Bibliával, megkeresztelkedett, vagy konfirmált is felnőttként –, de a többség csak a népszámlálási íven való anonim hitvallásig jutott el, s esküvő, vagy temetés lebonyolítása céljából fordul egyházához. (Na, talán még karácsonykor bemerészkedik a templomba...)

Sajnos, igaz a megállapítás, amelyet szintén Kecskeméten hallottunk, hogy evangélicizációs napok vagy hetek rendezésével nem lehet megszólítani ezt a széles réteget. Oda csak azok jövehetnek el, akik legalábbis valamilyen rendszerességgel járnak templomba, de leginkább azok, akik elkötelezett hívők. Valóban, az ősök hagyományai, a protestáns kulturális háttér felől lehetne a rejtőzködők sokaságát megszólítani. Mindezeket elismerve fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy ilyen szolgálat közben sosem té-

veszthetjük szem elől hitünk lényegét! Pontosabban azt, hogy nem elég ezeket az atyafiakat az egyházi közösségbe valahogyan bevezetni, hanem Jézus Krisztushoz kell oda-szeretni.

Azt is mondhatnánk, ez magától értetődő! De sajnos, nem az... Annak idején, a hazánkba eljutó reformáció a kegyelemből hit által (a Jézus Krisztusban való hit által) való megigazulásról szólt. Az 50, 100, 150 évvel ezelőtti református vallásosság tartalma azonban korántsem egyértelműen ez! Volt idő, amikor a magyar reformátusok többségére egy „ószövetségi típusú”, unitárius jellegű vallásosság vált jellemzővé, egészen odáig, hogy a Jézus Krisztusról, megtérésről, újjászületésről való beszédet „szektás dolognak” tartották. Nyilván vannak családok, sőt gyülekezetek is, ahol ennek hagyománya él még ma is. Élt azért az evangélium a XIX–XX. század fordulóján is, volt templom, ahol el lehetett mondani: „a textus ma is Jézus” (lásd Ady versét), de hogy nagy szükség volt a belmissziói mozgalomra, a XX. század első felének ébredési hullámaira, az is biztos.

Ahhoz a vallásossághoz, amely csak a teremtmény, törvényadó Istent ismerte, s a megváltásnak még szükségét sem érezte, mivel magát mindenkinél különbnek tartotta – nem érdemes visszatérni.

Mindezt azért érzem szükségesnek leírni, mert a hagyomány fogalmába a hagyományos gondolkodásmódok is beletartoznak. Emiatt pedig nagyon csínján kell bánni a megőrzendő, vagy felelevenítendő hagyományokkal, esetenként kell mérlegelni: építésre szolgál-e vagy inkább elvetendő, mert Krisztus ügyének akadálya... (Mt 15,9)

Kövespataki László

Könyörgés a Szentlélekhez

Öröm nagy Lelke! Szívem úgy szorong,
Sok gond között magamra már nem is találva,
Ijedt lelkem a mély bánatban fogy halálra.
De azt: mi kínoz? én mégsem tudom.

A bűn, a bűn, az mardos, az bizony!
Jövel szent Isten, és szerelmed égi lángja
Által benső meleg, erő, örömmek árja!
Mindazt megadd, mit ígért Jézusom.

Bolyongok oktalan, döntésre képtelen szív.
Ó, jöjj, e lélek, ész urául Tégedet hív!
Rettent inségem, ó, erőd szívembe add!

Világ vigalma már csak ok legyen a könnyre,
Míg üldözés, kereszt szolgáljon örömmre:
Annak, kit pásztorsz, a kín is – tréfa csak.

Röviden – érthetően

A VÉGIDŐKRŐL

Túlzás nélkül mondhatjuk, mindenkit megérintettek már a végidőkkel kapcsolatos elgondolások és képzetek! A katasztrófák, a háborúk, a terrortámadások, az erkölcsi süllyedés, a szellemi pangás, mely mai világunkat jellemzi, nemcsak a bibliaolvasókat fordítják a kérdéshez, vajon nem az utolsó időkben élünk-e? Különös módon az apokaliptikus dráma ma már a tömegszórakoztatás közkedvelt műfaja lett: népszerű filmekben például mindenféle veszedelmek fenyegetnek, melyek aztán egy-egy odaadó hősnek köszönhetően boldog véget érnek. Ennél sokkal tárgyyszerűbbek azonban a környezetünk állapotát vizsgáló tudósok jelzései, akik nem ijesztgetnek, hanem a pusztító, felelőtlen folyamatokból következtetnek, s figyelmeztetnek veszedelmekre. Jó ötven éve jelent meg egy német bibliatudós könyve, ezzel a címmel: az X-nap. Ebben a szerző az előbb vázolt jelenségeket sorolja fel, de a Biblia szabályához tartva magát: a végső napot ismeretlennek, X-nek nevezi. Hangsúlyozzuk még egyszer, a szerző a Biblia szabályához tartotta magát, s erre szeretném most a figyelmet irányítani.

Világunk nyugtalanító jelenségeinek vizsgálata ellentmondásos következtetésekhez vezet, sokszor a minden másban egyező keresztyének között is. Mi ennek az oka? Nagyon egyszerűen az, hogy mi, keresztyének, akik

az új eget és az új földet várjuk, melyben igazság lakozik, gyakran összekeverjük magát a végső reménységet azokkal a jelekkel, melyek erre utalnak. Az első tehát, amit szem előtt kell tartanunk, hogy Isten Országának jelei és maga az Ország – bár összefüggésben vannak – nem azonosak. Nem feledhetjük el, hogy a Szentírás jelekről, s nem rejtjelekről beszél. A Jelenések könyve könyv, és nem forgatókönyv, és Isten gyermekének itt kell megharcolnia a hit harcát, nem szemlélheti madártávlatból a történelmet.

Jézus kétféleképpen beszél Isten Országának eljövételéről. Egyszer azt mondja: úgy jön el mint az éjfélvi tolvaj – váratlanul, illetve máskor azt mondja: úgy jön el, mint a vőlegény, kire várva várnak az övéi nagy örömmel.

Magukat a jeleket két nagy csoportba lehet sorolni: vannak Isten Országának olyan hatásai, melyek itt a világban dicsőségesen, gyógyítóan, szabadítóan hatnak. Amikor Keresztelő János arról kérdezi Jézust, valóban ő e az eljövendő Messiás, Jézus ezekre a jelekre utal: gyógyulások, szabadulások, a gonosz erőinek megkötözése! Igen, ezek jelei Isten Országának! Úgy is mondhatnánk: a világ megtelik Isten erőivel – *telik az idő*. A másik csoportba tartoznak az isteni valósággal szembeszegülő erők hatásai: háborúságok, a hívők üldözése, az igazság elnyomása, az irgalmat-

lanság uralma. Ám ezeknek egyszer vége szakad. Úgy is mondhatnánk: *fogy az idő*.

A másik szabály tehát az, hogy a két csoportba tartozó jeleket egyszerre kell szem előtt tartanunk. Nem áll jogunkban csak az egyik csoportba tartozó jeleket figyelembe venni! A zavarunk gyakran abból ered, hogy a Szentírásnak a végső időkre vonatkozó tanításait egyoldalúan nézzük: vagy csak a haladás jeleivel foglalkozunk, s elsiklunk a történelemben vetett ember sorsa felett, vagy fordítva: csak a katasztrófákat tartjuk szem előtt, s elfeledjük, hogy Isten gondviselése tartja egyben és vezeti végső célja felé a világot.

A nagy walesi költő, Dylan Thomas egyik verses színdarabjában beszél egy emberről, akinek a háza órákkal van tele. Van ott mindenféle, régi és új, zenélő és tükrös fedeles óra. De a legkülönösebb az az óra, mely folyton jár, ám nincsenek mutatói: így mondja a költő: „örökké veri az időt, anélkül, hogy mutatná azt.” Ehhez hasonló az, amiről az előbbiekben szoltunk. Amikor Luthert megkérdezték, mit tenne, ha megtudná, hogy holnap jön el Istennek Országá, azt felelte: kimennék a kertbe és elültetnék egy almafát. Úgy kell élnünk, hogy miközben a Miatyánk szavával mindennap kérjük: Jöjjön el a Te Országod, aközben az Örökkévalóhoz fordulva mondjuk azt is: mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma.

Dr. Szabó István
püspök

Tanuljunk gyorsan (újra) „reformátusul” (3.)

HITTAN ÉS ERKÖLCSTAN – VALLÁSTAN

Kezdetben így írták és mondták. Majd lett belőle Hit- és erkölcsstan. Végül megmaradt a hittan. Ez a nyelvszigorítás nagyon súlyos teológiai és politikai félreértésekre vezetett. Nem egy esetben súlyos anyagi károk származtak belőle. A pedagógiai károk ráadásul következtek. A „spórolás” mindig ráfizetés. Márpedig tudjuk, hogy szegény ember nem engedheti meg magának ezt a luxust! A meg gondolatlan rövidítésekből mindig nagy bajok származnak. (Száz évvel ezelőtt a bőbeszédű szentgyörgyvölgyi tiszteletes így kezdte volna levelét: „Nagy tiszteletű Esperes Úr! Kedves Barátom!” Ezt így rövidítette: „Nagy.tetű esp.úr! Kedv.Bar.om!”) Ennyit a meg gondolatlan rövidítésekről...

Ugyanis, ha tisztában vagyunk a helvét hitvallású, és az evangélium szerint reformált eklézsia négy alaptételével (1. Egyedül hit által. 2. Egyedül kegyelemből. 3. Egyedül Jézus Krisztus által. 4. Egyedül a Szentírás által állhatunk meg Isten előtt), akkor tudjuk, hogy a hit Isten ajándéka. Nem megvásárolható. Nem tanulható, sem nem tanítható. Nem alakítható. Nem változtatható. A római katolikus teológia mondhatja, hogy a hit tanítható – akár kikényszeríthető. Az Újszövetség óta tudhatjuk azonban –, de legkésőbb Kálvin János óta, hogy Isten kegyelméből igazulunk meg Jézus Krisztus által. Ezért vagyunk reformált keresztyén egyház. Római felfogás szerint akár egy zarándoklat által, akár önkínzás által, akár valamilyen kiemelkedő jöttel alapján, akár tanítás útján, hívővé alakítható valaki. Következésképpen a hittan nem református keresztyén tantárgy. Tanítható viszont,

kell is tanítani és tanulni a hitre vonatkozó ismereteket. Legyen az héber, vagy görög nyelv, vagy a teremtő Isten munkáját ismertető kémia, fizika, genetika, történelem és teológia. S a hit általi nevelés elkezdődik születésünk előtt kilenc hónappal, és befejeződik akkor, amikor számadásra megjelenünk Isten színe előtt az örökkévalóságban. Közben pedig minden szinten: óvodában, családban, általános iskolában, s akár érettségizni is lehet mindebből.

Miért létfontosságú a pontosítás? A hittan tanulása magánügy. „A hittan és erkölcsstan” közismereti tárgy! *A hittan és erkölcsstan nélkül az iskola féllábú óriás.*

Mindebből az következik, hogy nincsenek hitoktatóink, de vannak hittanoktatóink. Nincsenek hit-tankönyveink, de vannak hittan-könyveink.

A „vallástan” kifejezést pedig nagy ívben kerüljük el! Ugyanis Feuerbach, Engels, Marx óta egészen mást ért vallás alatt az emberiség, mint Kálvin János korában, vagy az óegyházi tanítók idején. *A hittan és erkölcsstan elmondja: Jézus Krisztus a mi életünk, és jövők, s megtanít arra, hogy szeressük Istenünket és felebarátunkat. A vallástan elmondja, hogy volt egy Buddha királyfi, egy Mohammed, Mózes, Zarathustra, Jézus. S te majd 18 éves korodban dönts el, akarsz-e vallásos lenni, vagy sem. S egyáltalán kit akarsz követni. Addigra tanítványunkat elérte a drog, s talán már a halottszállítók is elvitték...*

P. V.

Presbiteri

Tiszántúl – Berekfürdő

Immár hagyományosnak mondható módon Berekfürdőn gyűltek össze a Tiszántúli Egyházkerület presbiteri, hogy a presbiterképzésről kicseréljék véleményüket, megismerjék az eddigi tapasztalatokat. Ezúttal a Békési Egyházmegye rendezte a konferenciát, mivel ott indult meg, az ottani lelkészek által összeállított program szerint a rendszeres, „tanterv szerinti” presbiterképzés.

A megnyitó áhítatot *Szabó Endre*, a Békési Egyházmegye esperese tartotta az 5Móz 14,23 verse alapján, amelynek kezdő szava volt a konferencia egyik vezérigéje: „Tanuld meg...” A megtanulandó dolgok, akár csak a fogmosás is, generációkon át való szoktatás révén válik természetes szükségletünké. Ezért is kell tanulnunk, de ezért nagyon fontos, hogy minél több fiatal növekedjék fel a keresztyén nevelés keretei között. A bibliai rész a tized kérdéseivel foglalkozik. Az Ige hirdetője ennek anyagi részéből kiindulva fordította a presbiterek figyelmét ennek lelki tartalmára.

Dr. Nagy Mihály, a Presbiteri Szövetség egyházkerületi szervezetének elnöke nyitotta meg a konferenciát és a „tanulásokosság-bölcsesség” három fokozatára hozott fel bibliai Igéket.

Dr. Tóth János főorvos a szövetség békési területi szervezetének alelnöke „Mit jelent presbiternek lenni a XXI. században?” címmel tartott előadást. Nyolc pontba sorolta a feladatokat, melyekből itt most csak néhányat tudunk kiemelni. Mindenekelőtt a presbiternek szembesülnie kell egyháza, gyülekezete állapotával, hiszen innen kell kiindulni minden cselekvésnek, változásnak. Ezeknek a változásoknak azonban folyamatosnak kell lenni, mert mindig az örök Igét az adott körülmények között kell hirdetni. A későbbi hozzászólásokban is hangsúlyt kapott az a pont, amely az áldozatvállalásról, ezen belül a szellemi, az időbeli áldozatvállalásról szólt. Nagyon fontos a gyülekezetvezetői képesség és ismeret: a presbitert lehet látni a gyülekezetben, összekötő feladatot tölt be a lelkipásztor és a gyülekezet tagjai között. Szintén sokan visszatértek az előadás azon pontjára, amely szerint a

presbiternek lelki embernek kell lennie. A presbiter lelki egészségvédelemmel foglalkozik.

A következő előadást *dr. Virágh Pál*, az egyházkerület főgondnoka, a Szövetség területi szervezete elnökségi tagja tartotta „Mit jelent a presbiterképzés?” címmel. A presbiter nem révedezhet el a múlton, a jövőbe kell tekintenie. A presbiterképzésnek rá kell döbbsennie a presbitert feladataira. Hangsúlyozta, hogy a presbitereknek missziói megbízatásuk van. Mi adhat ehhez erőt? – tette fel a kérdést az előadó. Az istentiszteleti közösségekben való részvétel, a napi csendesség, a saját családban való bizonyágtétel, és a gyülekezeti közösségekben való részvétel. Ezután néhány nagyon gyakorlati feladatról is szólt a főgondnok, közöttük arról a javaslatáról, hogy a reformáció 500. évfordulójára minden magyarországi gyülekezetnek legyen határon túli testvérgyülekezete, amellyel élő kapcsolatot tart.

Ezután a résztvevők csoportokra oszolva beszéltek meg az elhangzottakat, ahol igen intenzív tapasztalatcsere alakult ki a különböző gyülekezetek presbiteri között, annyira, hogy a résztvevők inkább feláldozták a délutáni pihenés, illetve fürdés lehetőségét is, és folytatták a csoportmegbeszéléseket az ebéd után is.

Délután *Mózes Áron* mérnök-tanár, a Debrecen-Nagyerdei gyülekezet presbiterre „Presbiterképzés – továbbképzés. Élethosszig való tanulás presbiterként?” címmel tartott korszerű technikai eszközök felhasználásával illusztrált előadást. Ő is azt hangsúlyozta, hogy abból kell kiindulnunk, ami most van. Meg kell vizsgálnunk, hogy mi történik, ha nem változtatunk. Idézte azt a kínai közmondást, hogy „ha megszomjazol, akkor idejében kezdj el kutatásni!” Ezzel összefüggésben mutatta be, hogy hogyan osztályozzuk problémáinkat (mi a fontos, mi a sürgős stb.). Ennek alapján hogyan lehet a környezet, az erőforrások és a célok figyelembevételével a gyülekezetépítés stratégiáját megalkotni. Az előadást megbeszélés követte, majd a csoportvezetők beszámoltak a csoportok munkájáról. Vacsora után *dr. Bölcskei Gusztáv*, az egyházkerület püspöke

szólt az egyház és az Európai Unió kérdéséről, majd ezt is megbeszélés követte.

A konferencia második napja *Pluhár Gábor* füzesgyarmati lelkipásztor áhítatával indult (5Móz 18,9: Ne tanuld meg...) Ugyanő számolt be a békés-megyei presbiterképzés több éves tapasztalatáról, amelynek nyomán, már második éve folyik a megye három körzetében a rendszeres presbiterképzés. Ezekben 40-45 fő vesz részt alkalmanként és helyenként. Évente 4-5 alkalommal folyik egy-egy körzetben a képzés. Az előadó a képzés igen jó visszhangjáról szólt, de nem titkolta, hogy nem kevés küzdelem árán jutottak el idáig. Az előadás után a Presbiteri Szövetség ügyvezető elnöke szólt a szövetség presbiterképzési terveiről, majd *dr. Nagy Mihály* szavai zárták be a konferenciát.

A résztvevők köszönettel emlékeztek meg a szervező területi szervezet munkájáról, élén *Markó István* területi elnökkel.

DRP

Törökszentmiklós

Virágvasárnap 150 presbiter gyűlt össze Törökszentmiklóson, hogy részt vegyen a Nagykúnsági Egyházmegye és a Presbiteri Szövetség területi szervezete által rendezett presbiteri konferencián.

A templomban a helyi gyülekezettel együtt megtekintették a törökszentmiklói gyermekek virágvasárnapi, húsvéti történetét ábrázoló játékát, majd az istentisztelet keretében meghallgatták *Szabó József* nagykúnsági esperes igehirdetését. Ezután a gyülekezet asszonyai által rendezett jótekonysági vásárt *Varga Mihály* országgyűlési képviselő, volt pénzügyminiszter, karcagi presbiter nyitotta meg. A résztvevők megtekintették a vásárt, amelyen 47 000 forint összértékben szinte mindent kiárusítottak, amit a gyülekezet asszonyai készítettek, és amelyből a szegény és idős egyháztagok részére nyújtanak segélyt gyógyszer-, élelmiszervásárláshoz és húsvéti ajándékozásra.

A református iskola ebédlőjébe átvonulva a résztvevők *Szabó József* esperes,

konferenciák

Horvátország – Karancs

Molnár János egyházmegyei gondnok, dr. Fazekas Mihály, a szövetség területi szervezetének elnöke, illetve dr. Ritoók Pál, a szövetség ügyvezető elnöke köszöntő szavait hallgatták meg. Ezután ismét Varga Mihály szólt a jelenlévőkhöz *Egyházpolitikai helyzet Magyarországon* címmel, felsorolva a gondokat, amelyek az egyházi intézményeket nyomasztják, és ezzel összefüggésben a kormányzat egyházzal kapcsolatos tevékenységét bemutatva.

A gyülekezet igen gazdag és finom ebédje alatt is jó beszélgetések alakultak ki a jelenlévő presbiterek között, úgyhogy nem volt könnyű helyzete dr. Ritoók Pálnak, hogy az ebéd utáni előadását megtartsa. A szövetség munkáját mutatta be az alapvető célkitűzésből levezetve a gyakorlatibb tevékenységekig. Dr. Fazekas Mihály *Hitélet a Nagykünságban* címmel tartotta meg a következő előadást, amelyben a kúnok történetéből és magyarországi beilleszkedéséből kiindulva jutott el napjaink gondjainak és örömeiig.

A konferencia zárásaként Szabó József esperes tartott fórumot, amelynek keretében az egyházmegyére váró legfontosabb feladatokat ismertette. Elmondta, hogy tervezik a rendszeres presbiterképzés megindítását körzeti rendszerben, az egyházmegyét három körzetre bontva. A jelenlévők több kérdést tettek fel az esperesnek, amelyeket ő megválaszolt.

Lelkiekben, szellemiekben, de testiekben is meggazdagodva tértek haza az egyházmegye jelenlévő presbiteri otthonukba.

Presbiteri konferencia volt a Horvátországi Református Egyházban Karancson, ahol mintegy ötven presbiter gyűlt egybe, hogy a hit és erkölcs kérdéseiről hallgasson meg előadásokat, illetve beszélgessen ezekről a kérdésekről. A megnyitó áhítatot Lángh Endre, az egyház püspöke tartotta, majd két előadás hangzott el. Dr. Pásztor János ny. teológiai professzor a hit és erkölcs kérdéseiről beszélt. Kimutatta, hogy a két dolog egymástól elválaszthatatlan, mert az erkölcs csak a hitből vezethető le. A két dolog szétválasztásának gondolata abban gyökerezik, hogy az egyháztörténet korai korszakában a testet és a lelket szétválasztották egyesek egymástól, a korabeli görög filozófia egyik irányzatának megfelelően. Isten azonban mindig együtt látja a kettőt, egymástól elválaszthatatlanul, amire Jézus gyógyítási történetei nyújtanak bibliai igazolást. Ezzel összefüggésben szólt a Szentháromság személyeinek különbözőségéről és mégis egymástól való elválaszthatatlanságáról is.

Dr. Ritoók Pál, a Magyar Református Presbiteri Szövetség ügyvezető elnöke *A presbiterek erkölcsi felelőssége a gyülekezetben és a társadalomban* címmel tartotta a második előadást. Ő arról beszélt, hogy a nem Istentől származó erkölcsi elvek mindig valamely embercsoport érdekeit szolgálták. Sokszor pedig akár magunk is alkotunk „erkölcsi” szabályokat. Az ilyen erkölcsi szabályok térben és idő-

ben változnak. Az Isten alkotta erkölcs minden ember „érdekében” jött létre, és nem változik sem térben, sem időben. A presbitereknek ezeket az erkölcsi szabályokat kell megélniük, nem kényszeredetten, hanem örömmel, szeretetből, hisz Jézus is a Tízparancsolat tanításait – amelyekben többször szerepel a „ne...” – pozitívan a két nagy parancsolatban fogalmazta meg, amelyek a szeretetre, és nem a tiltásra épülnek.

A két előadást beszélgetés követte, majd a gyülekezet finom ebédrel vendégelte meg a konferencia résztvevőit. Eközben is jó beszélgetés alakult ki a több gyülekezetből összesereglett presbiterek között.

Délután ismét dr. Pásztor János tartott előadást az egyház helyzetéről a világban. Külön vizsgálta három földrészen az egyház helyzetét: Európában, Ázsiában és Afrikában. Mindhárom földrészen más-más helyzet alakult ki a történelmi indíttatás nyomán. A záró áhítatot pedig dr. Ritoók Pál tartotta a 2Pt 1,5-7 versek alapján, azt elemelve, hogyan épül rá a hitre a jó erkölcs (Ravasz László fordítása szerint), az ismeret, az önuralom, az állhatatosság, a kegyesség, a testvérek iránti szeretet, és a minden ember iránti szeretet.

A megjelent presbiterek örömmel osztottak szét saját gyülekezetükbe, mert úgy érezték, Isten meggazdagította őket ezen a napon.

HJ

Rád is várnak

*A mennyország
az Ő országa, hol hely
mindenkinek jut,
akikért keresztet
vállalt az ÚR rég;
rád is várnak ott fenn,
s másokra is,
kik oda-igyekeznek.*

Füle Lajos

Országos Presbiteri Imanap – 2003. június 22. (Programjavaslat)

1. Az Országos Presbiteri Imanap célja

Már hagyományosnak tekinthető a Presbiteri Szövetség által gyülekezeteinknek ajánlott imanapok megtartása. A visszajelzések pozitív, áldásos hírei, a gyülekezeti imaközösségek rendszeres megtartása és imádságra buzdító hatása arra bátorítanak, hogy az ezévi presbiteri vasárnapon is presbiteri imanap megtartását javasoljuk.

Ez az imanap legyen „a presbiterek, az egyházközség lelki és anyagi javainak sáfárjai” (1967. IV. tv. 46. §), őrállóinak és az egyházközség vezető testülete lelki és anyagi életének irányító (50. §) közössége lelki megelevenedését, ébresztését és felelősségvállalását segítő igei alkalma. Szolgálja ez egyben gyülekezeteink egész életének megújulását is. Ebben az évben különös figyelemmel fordulunk a presbiterek „utánpótlását” jelentő gyülekezeti munkásokhoz.

2. Az imanap időpontja: 2003. június 22. (presbiterek vasárnapja)

Az imanap megszervezése terjedjen ki a gyülekezet egész területére: meg kell hívni a presbitereken kívül minden gyülekezeti munkást és minden imádkozni kívánó gyülekezeti tagot. A vasárnap délelőtti istentisztelet igehirdetési témája az imádság, az imaközösség, mint a gyülekezetépítés egyik módja legyen.

Az imaközösség alkalma kapcsolódhat az istentisztelethez is külön kisebb helyiségben, vagy ugyanezen nap délutánján 16 és 18 óra között.

3. Az imanap vezéregéje

„Nem szűnök meg hálát adni értetek, amikor megemlékezem rólatok imádságaimban és kérem, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus Istene, a dicsőség Atyja adja meg nektek a bölcsesség és kinyilatkoztatás Lelkét, hogy megismerjétek Őt és világosítsa meg lelki szemeteiket” (Ef 1,16-18).

4. Felkészülés az imanapra

Időben meg kell hirdetni az alkalmat szószékről, hirdetőtablán és ha van, gyülekezeti hírlevélben, szórólapon vagy faliújságon. A program ismertetése segíti a gyülekezet minél nagyobb létszámú részvételét. Az imaalkalmat lehetőleg a lelkipásztor vezesse vagy a gyülekezetből erre felkért és felkészült személy: gondnok vagy presbiter.

5. Az imaközösség lefolytatása

A közös imádság négy különálló szakaszban történjék:

- Istent magasztaló, dicsőítő imádságok,
- Bűnvalló, bűnbánó imádságok,
- Hálaadó imádságok,
- Kérő, könyörgő imádságok.

Egy-egy imaszakaszt egy énekvers és egy magyarázat nélküli igeolvasás vezesse be, ráhangolva a résztvevőket a közös imádságra. Egy-egy szakasz időtartama összesen ne legyen több, mint 10-15 perc.

6. Az imaközösség részletes menete

6.1. *Kezdőének: 234. ének 1-4. verse (Jer, kérjük Isten áldott Szentlelkét)*

Az imaalkalom lefolyásának ismertetése (az 5. pont szerint)
Közös ének: 42. Zsoltár 1,2. vers (Mint a szép híves patakra...)

6.2. *Magasztaló, dicsőítő imádságok*

Igeolvasás: 103. Zsoltár 1-5. vers

Közös imádsághoz ajánlott imatémák:

- az Isten elé járulás szent lehetőségéért,
- a gyülekezet közösségéért,
- Isten Lelkének megtapasztalt munkájáért,
- az evangélium hirdetésének lehetőségéért,
- a presbiterek gyülekezetépítő készségéért,
- azokért, akik a gyülekezetben szolgálatokat vállalnak.

6.3. *Bűnvalló, bűnbánó imádságok*

Közös ének: 345. ének 1,2. verse (Ím, nagy Isten...)

Igeolvasás: Ez 34, 1-6.

Közös imádsághoz ajánlott imatémák:

- Isten áldásainak eltékozlásáért,
- megfáradás, közömbösség a gyülekezet lelki építésében,
- Urunk missziói parancsa iránti engedetlenségéért,
- a gyülekezeti szeretetszolgálat végzésében megfáradásért,
- az őrállók felelősségének megerőtlenedéseért,
- nem gondolkozunk azokról és nem imádkozunk azokért, akik a szolgálatot tőlünk átveszik.

6.4. *Hálaadó imádságok*

Közös ének: 225. ének 1,2. vers (Nagy hálát adjunk...)

Igeolvasás: Ef 1,3-6.

Közös imádsághoz ajánlott imatémák:

- hála Isten üdvterve szerint elvett lelki áldásokért,
- hála a hirdetett és olvasott Igéért, a Bibliáért,
- hála a próbákban, kísértésekben megtapasztalt kegyelemért,
- hála a szolgálatra történt elhívásért,
- hála a gyülekezetben és a társadalmunkban kapott megbízásért.

6.5. *Kérő, közbenjáró imádságok*

Közös ének: 475. ének 1-3. vers (Imádkozzatok és buzgón kérjétek)

Igeolvasás: Jn 17,15-23

Közös imádsághoz ajánlott imatémák:

- a lelkipásztorok és presbiterek egységes gyülekezeti szolgálataért,
- a gyülekezet missziói- és diakóniai szolgálóiért és szolgálataért,
- a presbiterek lelki egységéért, a Szentlélek vezetéséért,
- az utánuk következő presbiteréért,
- az egyházi média megáldásáért és az ott szolgálókért,
- a református szeretetintézmények és iskolák tagjaiért és vezetőiért,
- a Presbiteri Szövetség szolgálatáért és tervezett alkalmainak megáldásáért.

6.6. *Záróimádság: az Úri ima (Mi Atyánk)*

Áldás: Ef 3,16-18.

Záróének: 396. ének 1-3. vers (Ébredj, bizonyágtévő Lélek)

„Adjatok hálát az Istennek” (105. Zsoltár)

A Dunamelléki Református Egyházkerület 23. presbiteri konferenciája Kecskeméten

Április 5-én került sor a Dunamelléki Református Egyházkerület immár 23. alkalommal megrendezett presbiteri konferenciájára a kecskeméti 320 éves Nagytemplomban a Presbiteri Szövetség rendezésében. Első ízben 1981-ben került sor ily konferenciára a Kálvin-téren, *dr. Tóth Károly* püspök támogatása révén.

Örvendetes, hogy e konferenciának mintegy félezer résztvevője volt az egyházkerület minden tájáról (nem is fért volna el ennyi testvér az eredetileg tervezett helyszínén, a Református Kollégium dísztermében.) Ugyancsak örvendetes, hogy erdélyi testvérek is részt vettek a konferencián. A konferencia nyitó áhítatát *Szabó Gábor*, a Bács-kiskunsági Református Egyházmegye esperese tartotta a Máté evangéliuma 25. része 14-30. versei alapján. Ez a táltumokról szól. A táltum Istentől kapott ajándék, adottság, csak Istentől kapott elhívással tudjuk presbiteri szolgálatunkat végezni! A szolgálat nem problémamentes, a kockázatot is vállalni kell, aki ezt nem tudja vállalni, az nem fog gyarapodni! Látnunk kell az aratnivalót! Ez a Krisztus-várás valóságos tartalma is! Így induljunk tovább a presbiteri szolgálatban. Ezután a Kolozsvári Protestáns Teológia Énekkara adott elő hitvalló énekeket, majd Szabó Gábor esperes bemutatta ama harangot, amelyet a Kecskeméti Református Egyházközség küld a kárpátaljai Akli gyülekezetének.

Dr. Nagy Sándor, a Dunamelléki Református Egyházkerület főgondnoka, a Zsinat nem lelkészi elnöke, a presbiterok XXI. századbeli feladatairól adott igen épületes áttekintést, tanítást. Csak vázlatosan tudjuk itt felsorolni ezeket. Mik a legfontosabbak? Az imádság, az imaközösség, a napi igei feltöltődés, tisztáznunk kell kereszttyenségünk lényegét, küldetésstudatát. Ezentúl újra kell gondolni és megvalósítani a gyülekezeti szolgálatot. Meg kell ismernünk a gyülekezetet, hol élünk, szolgálunk, ezenkívül a gyülekezet minden gondját, baját. Számon kell tartanunk a hiányzókat, hívogatnunk kell őket, a beteget meg kell látogatnunk!

A gyülekezet, egyházközség életén túl meg kell ismernünk a közegyház életét, gondjait is. Segítenünk kell a lelkipásztor munkáját, ezentúl akár nyugati, akár a Kár-

pát-medence viszonylatában ki kell építenünk testvérgyülekezeti kapcsolatainkat. Kapcsolatot kell tartanunk iskoláinkkal, oktatási intézményeinkkel. Különösen fontos cél ma a diakónia, enélkül nem is lehet valódi gyülekezeti szolgálatot végezni. Újra kell tanulnunk a Krisztus által elrendelt missziót, missziói parancsot. Fel kell használnunk a gyülekezetekben is a korszerű technika alapját, minél több gyülekezetnek célszerű, hogy honlapja legyen az Internet világhálón. A találkozásoknak, szeretetvendégségeknek is fontos szerepük van.

Dr. Höröcsik Richárd országgyűlési képviselő, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem tanára figyelemfelkeltő előadást tartott a várható európai uniós belépésről. A belépés eszköz, de nem végcél. Ugyanakkor történelmi esély, viszont nemzeti értékeinket nem szabad feladnunk. Részesei lehetünk egy 500 milliós piacnak, és lehetővé válik több, mint nyolc évtized után a magyarság újraegyesítése, hiszen távlatilag megszűnnek a határok.

Ezután a konferencia résztvevői leplezték Ádám Jenő zeneszerző emléktábláját, ahol Szabó Gábor esperes és *Berkesi Sándor*, a Debreceni Református Kollégium Kántusának karnagya tartott megemlékezést. A konferencia résztvevői ezután nemzeti imádságunkat, a Himnuszt énekelték el.

Dr. Tőkéczi László, a Dunamelléki Egyházkerület nem lelkészi főjegyzője a 2001. évi népszámlálás adatait elemezte reformátusságunk szempontjából. 1,625 millió atyánkfia vallotta magát reformátusnak, ez a szám jóval nagyobb, mint amelyek a gyülekezeti összesítésekből kiűnnének. Fontos tendencia a keletre való áramlás. A reformátusok száma keleten csökken, az ország nyugati felében pedig nő. A reformátusság hagyománytudata erősebb, mint hittudata, ez viszont a misszió, a gyülekezeti munka, a hívogatás feladatát tűzi magunk elé! Több szemléltető példát hozott fel, hogy számos helyen megérlelődtek a gyülekezetszervezés feltételei, például a bányavidékek, van 500 lelkes református település is, ahol nincs gyülekezet, az egyházi névsorban pedig jóval kevesebb szórvány van feltüntetve. Lehetőség nyílhat evangélikus testvéreinkel is közös gyülekezetek szervezésére.

Dr. Török István, a Kecskeméti Református Egyházközség főgondnoka bemutatta az egyházközség életét. Ez a templom az egyetlen, amely a török időkben épült meg. Rengeteg feladata, munkája van a Kecskeméti Református Egyházközségnek, pozitív, hogy minden szolgálati területnek önálló lelkésze van. Más esetben ily nagy gyülekezetnél biztos felvetődne újak alapítása, azonban ezt a gyülekezetet egyben kell tartani, mert számos intézményt tartanak fenn, iskolát, kollégiumot, gyülekezeti házakat. Építettek már templomot is, csak azok önálló települések lettek.

D. Szabó Dániel, a Presbiteri Szövetség elnöke zárszava, valamint a személyes beszélgetések után *dr. Szabó István*, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke tartott úrvacsorai közösséggel egybekötött istentiszteletet.

Kolosváry Bálint

A Szentlélek Krisztushoz vezet

Amint csak akkor mehetünk Krisztushoz, ha Isten Lelke von bennünket, így amikor vonatunk, elménkkel és szívünkkel megértési képességünk fölé emeltetünk. Mert az Isten Lelke által megvilágított lélek mintegy új éleslátást nyer, mellyel a mennyei titkokat szemlélheti, melyeknek ragyogása azelőtt csak elvakította. És a Szentlélek világossága által így elárasztott emberi elme most kezdi igazán ízlelni azokat a dolgokat, amelyek Isten Országához tartoznak, amelyek felfogására azelőtt botor és tompa volt... Isten Igéje mindazok előtt, akiknek hirdetik, olyan mint a rájuk ragyogó nap, a vakokra azonban semmi hatással nincsen. Mi pedig ebben a tekintetben természetétől fogva vakok vagyunk, ezért az Ige csak akkor tud elménkbe hatolni, ha a Lélek, mint belső Tanító a megvilágosításával bejáratot készít neki...

Kálvin János

PÜNKÖSDI ÉNEK

Mi U-runk és jó Atyánk, Add né -
Szent Fi - a-dért á-rassz ránk Gaz-da -
künk Szentlelke-det, Hogy tisz-tán meg - is-mer-jük
gon ke-gyelme-det,
Te í-gaz tör - vé-nye-det És ha - mis tu -
do - mány-tól Meg-ő - riz-zük í - gé-det.

Krisztus, ki híveidnek
Küldtél mennyből Szentlelket,
Kiket Atyád tebenned
Választott és eljegyzett.
Öntsd ki Lelked reánk is,
Buzgón könyörgünk néked,
Hogy általa ígédben
Ismerhessünk meg téged.

Vigasztaló Szentlélek,
Légy mi kedves vendégünk,
Ki sok kincssel gazdag vagy,
Lakozzál együtt velünk.
Szólásra készíts nyelvet,
Adj a tanulásra kedvet,
Hajts fület a hallásra,
Gyújts szívet megtartásra.

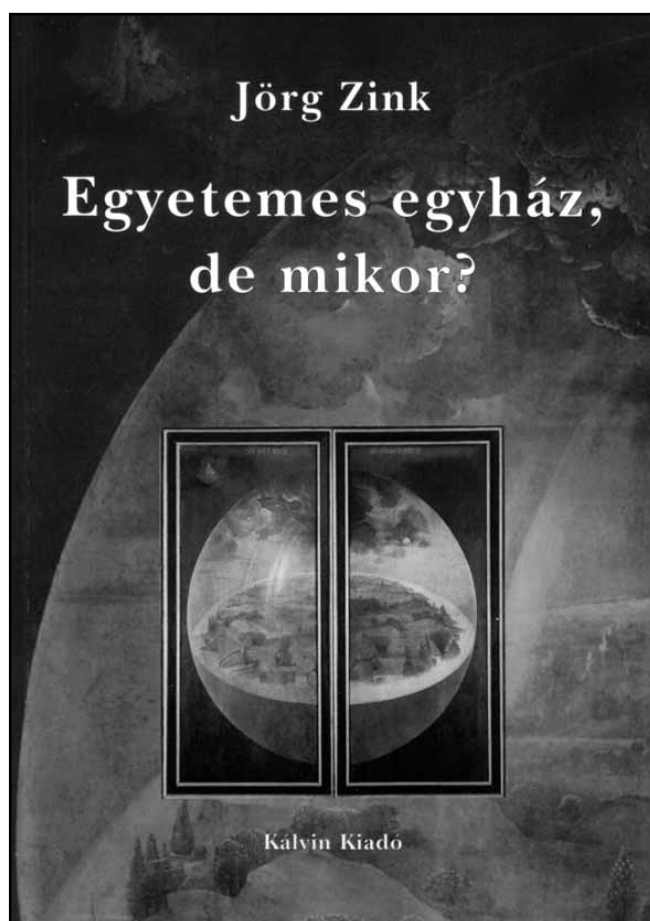
A presbiter könyvespolcára

Krisztus-tudat

Végül minden egyszerűvé válik.
Hallgatom, hogy mit mond ama Názáreti Férfiú:

Én vagyok a világ világossága.
Végül világosság ragyog fel.
Én vagyok a kenyér.
Belétek költözöm, hogy éljetez.
Én vagyok a pásztor.
Nem pusztultok el.
Én vagyok az út, az igazság és az élet.
Életek eljut a célig.
Én vagyok a szőlőtő.
Én adok örömet, ünnepet, adom a Lelket.
Én vagyok az ajtó. A szabad bejárat.
Ajtó, amely átvezet a halál falán is.
Én vagyok a feltámadás és az élet.
Bennem megtaláljátok a jövőendő életet.

Kik vagyunk hát, ha Krisztus lakozik bennünk?
Ti vagytok, mondja ő, a világ világossága, egyek velem.
Mi vagyunk az ajtó, amelyen át mások beléphetnek a házba.
Mi vagyunk a kenyér, az életerő, amire másoknak szükségük van.
Mi vagyunk az ünnepi bor egymás számára.
Mi vagyunk a pásztorai azoknak, akiknek pásztorra van szükségük.
Nem mi vagyunk az út, de az úton járunk.
Nem mi vagyunk az igazság, de kiállunk mellette.
Nem mi vagyunk az élet, de Krisztus, az élet, bennünk lakozik.
Nem mi vagyunk a feltámadás, de arrafelé tartunk.
Nem mi vagyunk Krisztus, de benne élünk.
Általa vagyunk, amik vagyunk: Isten fiai és leányai.
Életünk hálaadás azért, hogy azok lehetünk.

SZÖVETSÉGÜNK ÉLETÉBŐL...

Március

21–22.: Berekfürdőn a Tiszántúli Egyházkerület presbiteri konferenciája volt, amelyről lapunk más helyén részletesen is beszámolunk.

23.: Celldömölkön a zalaegerszegi, körmendi, sárvári és celldömölki presbiterek tartottak konferenciát, amelyről lapunk más helyén szintén beszámolót találunk.

30.: Etyeken volt körzeti csendes délután, amelyen áhítattal szolgált *Merétey Sándor* budakeszi lelkipásztor, és előadást tartott A reformáció öröksége

ma címmel *dr. Tőkéczi László* egyházkerületi főjegyző. Ugyanezen a napon volt a Délpesti Egyházmege keleti lelkészköreiben presbiterképzés Cegléd-Újvárosban 35 résztvevővel.

Április

5.: Kecskeméten volt a Dunamelléki Egyházkerület 23. Presbiteri Konferenciája. Erről is találnak beszámolót olvasóink lapunk más helyén.

12.: a Horvátországi Református Egyház konferenciáján Karancson *dr. Pász-*

tor János és *dr. Ritoók Pál* tartott előadást.

13.: Törökszentmiklóson volt presbiteri konferencia. Lapunk erről is beszámol más helyen. Ugyanezen a napon Halásztelken a délpesti egyházmege nyugati lelkészköreinek volt konferenciája 65 résztvevővel.

29.: Szövetségünket meglátogatta *dr. Szabó István* dunamelléki püspök. A megbeszélésen *Szabó Dániel* elnök, az ügyvezető elnök, *Balla Tibor* tiszteletbeli elnök, és a missziói titkár vett részt. Szó volt a presbiterképzésről, szövetségünk helyéről, a határon túli presbiteri munkáról.

30.: az ügyvezető elnök és a missziói titkár Komáromban járt a nyári nemzetközi konferencia előkészítése ügyében. Tárgyalt *Fekete Vincével*, a Szlovákiai Presbiteri Szövetség főkoordinátorával és *Máté László* komáromi lelkipásztorral.

Május

5.: A Presbiter pünkösdi számát záró szerkesztőbizottsági ülés.

Leveles- ládánkból

Még mindig többeket foglalkoztat *Kövespataki László* írása, a „Nyitott szemmel” című rovatunkban megjelent írása a Tízparancsolat különböző formáival kapcsolatban. Mindenekelőtt azt kell leszögeznünk, hogy a cikk írója egy olyan újságcikkre hivatkozik, amely a tízparancsolatot kivonatossan közli, és ebből származott az a félreértés, hogy a római katolikus testvéreink megcsönkítették volna a tízparancsolatot. A másik ezzel kapcsolatos észrevétel azzal foglalkozik, hogy miként osztották fel az egyháztörténet során a bibliai szöveget a Tízparancsolatra. Erről kaptunk igen alapos írást *Huszár Sándor* miskolci presbiter társunktól, aki végigmegy írásában az egyháztörténeten, és így elemzi azt, hogy miként alakult ki a ma is használatos kétféle számozás. Ezt erősíti meg *dr. Pásztor János* ny. teológiai professzor írása is, aki azt írja: „a Tízparancsolat számozásával kapcsolatban tudni kell, hogy mind a bibliai fejezet és versbeosztás, mind a Tízparancsolat számozása későbbi eredetű. E szerint 3+7, vagy 4+6 a két táblán található törvény felosztása. Érdekes megjegyezni, hogy a harmincas években kiadott Doré-féle szép, képes Biblia, amelynek előszavát Ravasz László püspök írta, címlapján is a 3+7-es beosztás, tehát római katolikus és evangélikus testvéreink által használt beosztású kőtáblák találhatók.” Ezzel – úgy hisszük – ez a téma lezárulhat.

Dr. Pásztor János ny. professzor úr megjegyzést fűzött a Nyitott szemmel rovat egy másik írásához is: „Kövespataki László testvérünk Református tanítás – katolikus tanítás című írásában megszívlelendő dolgokat olvasunk. Bizony, nagyon fontos hitvallásainknak az Ige alapján való alapos magyarázata. Vannak, akik ezt a gyakorlatot ma is folytatják. Nekem is volt lehetőségem Szentendrén, a debreceni Nagytemplomban és Budafokon is végigtanítani mindkét hitvallásunkat. Érdemes!

Arra viszont vigyázni kellene, hogyan használjuk a katolikus szót. Nem szabad e szóval a római katolikus egyházat azonosítani. Sajnos a köznyelv nem követte ebben a magyar reformátorok tanítását. Mélius Juhász Péter és Szegedi Gergely az első magyar református hitvallásnak, a CONFESSIO CATHOLICA címet adta. Kifejezték ezzel azt, hogy a mi hitünk az igazi, a katolikus hit. Hitvallásunkban az egyetemes szó latinul catholica. Az angol – s több más – nyelvű reformátusok is a catholic szót használják a Hitvallásban: a mi egyházunk a Jézus által alapított katolikus egyház szerves része.

A reformátorok nem alapítottak egyházat, hanem a meglévőt vitték keresztül alapos, az Ige alapján végrehajtott – és azóta is szükséges – reformáláson, azaz az apostoli formára való visszaformálásán. A mi egyházunk nem félévezredes, hanem kétezer éves. Erről nem lenne szabad elfeledkezni. Kb. két éve a tévé vasárnap délutáni műsorában Kálvinról, mint vallásunk alapítójáról beszélt a bemondó helytelenül.

PRESBITER

a Magyar Református Presbiteri Szövetség hivatalos időszaki kiadványa. Megjelenik ez évben hat alkalommal. A szerkesztőbizottság tagjai: Dr. Bodolay Géza, *Dr. Ritoók Zsigmond*, *Hegyi-Füstös István*, *Dr. Papp Vilmos*, *Dr. Cseh Lajos*, *Kövespataki László*, *Mikó László*, *Pintér Mihály*, *dr. Viczián Miklós*. Felelős szerkesztő és képszerkesztő: *Dr. Békefy Lajos*. Felelős kiadó: *D. h. c. Szabó Dániel*. Tördelés: *Heckmann Tamás*. Szerkesztőség: Magyar Református Presbiteri Szövetség Irodája, 1092 Bp., Ráday u. 28. Tel./fax: 476-3211. E-mail címünk: presbiteri.szov@freemail.hu. A lap a fenti címen írásban vagy telefonon is megrendelhető. Az egyéni előfizetési díj belsőre évi 700 Ft, külföldre (a velünk határos országokba) 2000 Ft, Európába 15 EUR, a tengerentúl más országaiba 20 \$. Az előfizetési díj csekken fizethető: „Magyar Református Presbiteri Szövetség 11705008-20416641”, Budapest; személyesen is befizethető Szövetségünk Irodájában. *Lapunk fenntartását szolgáló adományait is köszönettel fogadjuk a Kárpát-medence református gyülekezetei és presbitériumai nevében!* Készült a Százszorszép Kft. nyomdájában. Felelős vezető: *Vas Ágota*. Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza!

Internet cím: www.parokia.net

A megjelent cikkek nem feltétlenül egyeznek meg a szerkesztőbizottság véleményével!

Egy példány ára: 120 Ft

Meghívó

a Magyar Református Presbiteri Szövetség és a Szlovákiai Református Presbiteri Szövetség 12. Nemzetközi Konferenciájára

A konferencia időpontja: 2003. június 27–29.

A konferencia helyszíne: 2003. június 27–28-án a szlovákiai, 29-én a magyarországi Komárom.

A konferencia témája: Európai Unió – mit adhatunk, és mit várhatunk?

A program (mivel még nem minden előadó jelzett vissza, a programban változások lehetségesek):

2003. június 27-én, pénteken:

- 12.00–13.00 Érkezés, regisztráció Komárom (Szlovákia) Jókai utca 34. sz. alatt.
- 13.00–14.15 Ebéd a Péceli Kollégium éttermében.
- 14.15–15.00 Megnyitó áhítat a templomban. *Fazekas László* lelkipásztor.
- 15.15–15.45 Elnöki megnyitó. *D. Szabó Dániel*, a Magyar Református Presbiteri Szövetség elnöke és *Varga László*, a Szlovákiai Református Egyház főgondnok-helyettese.
- 15.45–16.00 Köszöntések a város és a Szlovákiai Református Presbiteri Szövetség részéről.
- 16.00–16.45 Európai Unió – várakozásaink, és lehetőségeink egy református politikus szemével. *Németh Zsolt*, a magyar Országgyűlés külügyi bizottságának elnöke.
- 16.45–17.15 Mit várnak és mitől „félnek” a régi uniósok az újaktól. *Hermán János* lelkipásztor (Nagyváradszabolcs-Zwolle)
- 17.15–17.45 Kérdések, hozzászólások. (A megnyitó áhítat utáni programok a tisztii pavilon dísztermében lesznek.)
- 18.00–19.00 Vacsora a Péceli Kollégium éttermében.
- 19.00–19.45 Esti áhítat. *Dr. Nagy Lajos* esperes (a Teológia nagytermében).
- 19.45–21.00 Bemutatkozás, ismerkedés, beszélgetés. Vezeti *dr. Ritoók Pál*.

2003. június 28-án, szombaton:

- 07.30–08.00 Imaközösség a Teológia nagytermében.
- 08.00–08.45 Reggeli a Péceli Kollégium éttermében.
- 09.00–09.30 Reggeli áhítat. *Uwe Martin Schmidt*, a Jókai Missziói Ház vezetője, lelkipásztor.
- 09.30–10.00 Európai Unió – milyen ajándékokat és milyen veszélyeket vihetünk oda? *D. Szabó Dániel*.
- 10.00–10.30 Európai Unió – milyen ajándékokat és milyen veszélyeket kaphatunk? *Topolánszky Zsindely Katalin*, a budapesti Németajkú Református Egyházközség gondnoka.
- 10.30–11.00 Kávészünet. Sajtókonferencia.
- 11.00–12.30 Kerekasztal-beszélgetés. Résztevői: *dr. Erdélyi Géza* püspök, *Hermán János* lelkipásztor, *Topolánszky Zsindely Katalin* gondnok, *Uwe*

Martin Schmidt lelkipásztor, *Szabó Dániel* elnök. Vezeti: *dr. Ritoók Pál*.

- 12.30–14.00 Ebédszünet.
- 14.00–16.45 Városnézés Komáromban.
- 16.45–17.15 A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház örömei és gondjai. *Dr. Erdélyi Géza* püspök, az egyház Zsinatának lelkészi elnöke.
- 17.15–18.00 Bemutatkozik a két komáromi gyülekezet. *Fazekas László* lelkipásztor és *Máté László* lelkipásztor, egyházmegyei főjegyző.
- 18.00–19.00 Vacsoraszünet.
- 19.00–20.00 Zenés áhítat a templomban. *Máté László* lelkipásztor.
- 20.00–21.00 Videovetítések a Teológia nagytermében.

2003. június 29-én, vasárnap:

- 08.00–08.45 Reggeli
- 08.45–10.00 Átvonulás a magyarországi oldalra. (A csomagok átszállításáról gondoskodunk.)
- 10.00–11.30 Istentisztelet és úrvacsoraosztás a (magyarországi) komáromi templomban. Igét hirdet *dr. Erdélyi Géza* püspök, agenda: *Máté László* lelkipásztor.
- 11.30–12.30 A konferencia bezárása, állásfoglalás elfogadása. *Szabó Dániel* elnök és *dr. Ritoók Pál* ügyvezető elnök.
- 12.30– Szeretetvendégség és hideg útravaló.

A konferencia részvételi díja a teljes időre 6000 Ft.

A konferencián való részvétel a nem szlovákiai résztvevőknek csak érvényes útlevéllel lehetséges!

Jelentkezési határidő és a megközelítésre vonatkozó részletes felvilágosítás: 2003. június 16-án 12 óráig a Magyar Református Presbiteri Szövetségben (Budapest, Ráday utca 28., tel.: 06-1-476-3211, ugyanezen a számon fax is, illetve presbiteri.szov@freemail.hu e-mailen). A jelentkezésig a részvételi díj felét kérjük a magyarországi résztvevők részéről a 11705008-20416641 bankszámlaszámon átutalni, illetve pénztárunkba befizetni. Ez alkalommal – sajnos – nem magyarországi jelentkezőknek sem tudunk ingyenes részvételt biztosítani.